

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za filozofiju

INTEGRACIJA IMIGRANATA

Studenti: Livio Bartolić, Tea Dušić

Kolegij: Filozofija politike

Nositelj kolegija: prof.dr.sc. Elvio Baccharini

Suradnik na kolegiju: prof. Nebojša Zelić

Rujan, 2020.

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Što je integracija?	3
3. Ima li društvo obaveze prema imigrantima?	5
4. Imaju li imigranti obaveze prema društvu?	8
4.1. Teorije naturalizacije imigranata	9
4.2 Nacionalizam	11
4.3 David Miller- komunitarizam	13
4.4 Pozicija Carens – liberalni minimalizam	14
5. Zaključak	21
Zaključak o Carensvoj poziciji	21
Zaključak o Millerovoj poziciji	22
6. Popis literature	23

1. Uvod

Sve učestalije imigracije današnjice dovode do ozbiljnih društvenih miješanja koje stvaraju brojne očekivane, ali i neočekivane reakcije. Ustaljeni život zajednice pred priljevom imigranata počinje se klimati te gubiti stabilnost. Mediji i politika stvaraju kaos svim novostima koje prelaze u stvarnost običnog građanina koji se gubi pred mnoštvom informacija o imigrantima. Imigranti ipak bježe od vlastite nezahvalne realnost kako bi pobjegli u dosadno stabilni život boljega svijeta. No, taj svijet je za njih nov, čak i nepoznat, a ljudi toga svijeta prema pridošlicama imaju izgleda baš prema evoluciji ugrađeno nepovjerenje, možemo vidjeti istu reakciju u različitim skupinama iste životinjske vrste. Dužnost je liberalne države da umiri takvu situaciju te da svoje demokratske postavke primjeni novonastaloj situaciji kako bi ponovno vratila život u stabilan položaj. Doduše, takav zadatak nije lak te bi trebalo stvoriti konstruktivnu raspravu o integriranju imigranata. Imajući u obzir mnoštvo sastavnica koje ulaze u problematiku tako složene teme kao što je integracija, poput prava imigranta ili prava lokalnog stanovništva; ovaj će seminar pokušati proučiti kakve obaveze država, a kakve pak imigranti trebaju imati da bi se integracija konkretno realizirala.

U prvome dijelu ovoga seminara ukratko ćemo objasniti što je to integracija kada pričamo o imigrantima te koje su problematike vezane uz istu. Opisat ćemo koje su to obaveze koje bi društvo trebalo imati kako bi integracija bila što uspješnija. Nakon toga, prijeći ćemo na drugi i glavni dio ovog seminara, u samu tematiku obaveza imigranata prema novome društvu/državi.

U drugom dijelu prvo ćemo ukratko opisati tri glavne pozicije o integraciji imigranata koje su najzastupljeniji u suvremenoj teorijskoj raspravi. Bit će kategorizirani s obzirom na to kakve zahtjeve očekuju od imigranata u procesu naturalizacije. Potom ćemo opisati namjere tih metoda; prvo iz pozicije Davida Millera (komunitarizam/liberalni nacionalizam) te potom iz pozicije Josepha Carensa (liberalni minimalizam) kako bi rasvijetlili teoretske temelje današnjih najutjecajnijih pozicija. Nadalje, prikazujemo Carensovu poziciju u kojoj zagovara pristupačno minimalnu naturalizaciju koju moralno opravdava demokratskim načelima. Za kraj dajemo vlastiti zaključak o opisanim teorijama.

2. Što je integracija?

Zadnjih par desetljeća trend globalizacije; u najvećoj mjeri ekonomska liberalizacija, potražnja za jeftinom radnom snagom i napreci u komunikaciji i prijevozu dramatično su poboljšali ljudsku mobilnost. Kao rezultat svake godine se povećavaju brojevi ljudi koje žive i rade izvan države u kojoj su rođeni. U 2015. godini je provedeno istraživanje koje je pokazalo da je broj imigranata dosegao 244 milijuna što je bilo povećanje od više od 41% u odnosu na 2000. godinu („*Total Migrant Stock*“ 2015). Sasvim je plauzibilno zaključiti da će broj samo rasti kroz godine; kao prvo jer se socijalno-politički trend globalizacije neće tako brzo promijeniti, a kao drugo zbog potražnje rada zapadnih zemalja poput Njemačke, Velike Britanije, Italije, Irske i mnogih drugih, koje će povećavati ekonomsku potrebu imigranata (Castles and Kosack 1973). Uz ekonomski napredak, internacionalna migracija je ujedno i povećala etničku i rasnu raznolikost. Za neke je ta raznolikost proizvela ozbiljnu zabrinutost za nacionalnu sigurnost, identitet i socijalnu koheziju društva koja primaju imigrante.¹ Zabrinutost koja je stvorila jedan politički smjer koji se bazira na „branjenju“ takvih društva od imigranta. Tako imamo primjere predsjedničkih elekcija: Sjedinjenih Američkih država (2016.) i Francuske (2017.), u kojima je problem integracije imigranata bila na samom vrhu političke agende. Kao rezultat takve politike stvara se percepcija da imigrantske grupe (primarno se misli na muslimanske zemlje kao Iran, Irak, Libija, Sirija i druge), zbog njihove toliko različite kulture, neće se nikad uspješno integrirati u društva koja ih primaju, nego će se stvoriti marginalizirana i možda nasilna manjina. Uz ovakvu percepciju imamo i percepciju opasnosti budućnosti nacionalnog identiteta u pogledu kulturne i etničke raznolikosti kod društva koje primaju migrante. Iako takva društva očekuju od migranata da se prilagode njihovoj kulturi, ne mogu negirati da kod ovakve prilagodbe dolazi i do promjena u društvu. Kako raste broj migranata i raznolikosti tako se sve više percipira prijetnja za nacionalni identitet i socijalnu koheziju od strane društva.² Kao moguće rješenje takvih briga pojavljuje se termin integracija, termin koji je također donio mnogo novih rasprava i pogleda. Sociolozi studiraju obrasce kulturalne integracije imigranata još od devetnaestog stoljeća, posebno migracije u Sjevernoj Americi. Dok su sa druge strane, ekonomisti, fokus stavili na direktni udar imigracije na tijek rezultata tržišta. Međutim, nedavno su ekonomisti počeli prepoznavati da, osim interakcije

---

¹ Goksel, U. G., *Integration of Immigrants and the Theory of Recognition*, Palgrave Macmillan, Istanbul, 2018, str. 1-2.

² Ivi., str. 3.

direktno putem tržišta, veliku ulogu imaju i ne tržišne i kulturne interakcije u socijalno-ekonomskoj integraciji imigranata. Na primjer, specifični obrasci kulturnih stavova grupa imigranata mogu značajno utjecati na njihov učinak na tržište rada. Čest sociološki fenomen opozicijskih identiteta, zbog kojeg neke manjine aktivno odbacuju norme većine, može proizvesti ekonomske i socijalne konflikte kao i nepovoljne rezultate tržišta rada.³

Ali što je zapravo integracija imigranata? Najčešće se koristi za opisati promijene kroz koje prolaze zajedno imigranti i njihovi potomci kao i društvo kojemu su se pridružili. Teško je definirati sam pojam, predloženi su različiti pojmovi poput inkluzije, inkorporacije, adaptacije, akulturacije i sl. ali čini se da jedini prigodan pojam ostaje i dalje integracija za opisati taj tako poseban proces. Jedna moguća definicija integracije bi mogla biti baš proces pomoću kojeg članovi imigrantske grupe i društva koja ih primaju postaju novo društvo. Takav proces, koji ima i ekonomsku i društveno-kulturnu dimenziju, počinje s generacijom imigranata i nastavlja se sa drugom i sljedećim generacijama. Proces integracije ovisi u velikoj mjeri u sudjelovanju imigranata i njihovih potomaka u većim socijalnim institucijama kao što su škole i tržište rada, kao i njihovo prihvaćanje od strane društva kojemu se pridružuju.⁴ Nekoliko akademskih kritičara vjeruje da je trenutno pažnja usmjerena na imigraciji u velikoj mjeri pretjerana. Popularno mišljenje je da je imigracija neizbježan proces koji je samo dio mnogo većeg procesa pod imenom globalizacija. Neki će imigranti ostati privremeno u novom društvu dok će drugi ostati trajno. Kako bi se riješio problem sa imigrantima, ne treba se fokusirati na kontrolu migranata ograničavanjem broja osoba koje ulaze u novo društvo nego najveći fokus mora biti u pronalaženju načina kako učiniti da cijeli proces prođe što efikasnije i glatko.⁵

---

³ Yann, A., Bisin, A., Manning, A., Verdier, T., *Cultural Integration of Immigrants in Europe*, Oxford University press, Oxford, 2012, str. 2-3.

⁴ Waters, C. M., Pineau, G. Marisa., *Integration of Immigrants into American Society*, National Academy of Sciences, Washington, 2015, str. 19.

⁵ Miller, D., *Strangers in Our Midst*, Harvard University Press, Massachusetts, 2016, str. 2.

3. Ima li društvo obaveze prema imigrantima?

Da bi došli do tog pitanja i da bi pokušali dati odgovor tako kompleksom pitanju moramo prije ući dublje u ono što stoji iza društva, točnije države. Da bi nam bila jasna problematika oko imigranata treba nam biti prvo jasno kako stvari stoje prije tih problematika.

Iako je opće mišljenje da imamo filozofska mišljenja o imigrantima tek na kraju devetnaestog stoljeća sa filozofima poput Sidgwicka, misli se također da su se u nekom mjeri i raniji filozofi bavili takvim temama. Jedan on njih bi mogao biti Immanuel Kant, koji je u njegovom eseju *Prema vječnom miru (Perpetual Peace, 1795)* govorio o posebnom načelu koji je kasnije dobio naziv kozmopolitsko pravo (*cosmopolitan right*), pravo koji zahtjeva da se prihvaćaju ljudi koji dolaze u novoj državi bez odbojnosti i neprijateljstva. Kant je koristio poseban termin za takav zahtjev, „pravo na gostoprimstvo“. ⁶ Ali što je zapravo kozmopolitsko pravo kojeg se priopćuje sa Kantom i je li to pravi početak ka rješenju problematika povezanih sa imigrantima?

Više kritičara opisuju sebe kao kozmopolite i apeliraju na kozmopolitska načela kada raspravljaju o otvorenim granicama za migrante kao što radi Joseph Carens, ali nije tako lako objasniti što znači biti kozmopolit. Jedan razlog konfuzije je što pojam kozmopolit može referirati na identitet, politički prijedlog ili moralno stajalište. Kada se osoba referira na identitet, ta osoba tvrdi da nema privrženosti mjestima ili kulturama i da je slobodna birati najbolju moguću opciju. Međutim, kad pričamo o političkom prijedlogu, ta verzija može imati više oblika. Jedna moguća je ona koja stoji uz svjetsku vladu, tvrdi da politički autoritet treba biti sadržan u jednom tijelu koji predstavlja ljudska bića. Druga moguća verzija je da ljudi u njihovim političkim aktivnostima trebaju smatrati sebe kao „građani ovog svijeta“ koji slijede pravedne razloge bezobzira gdje se njihovi ciljevi nalazili, pa tako ako se želimo riješiti mučenja ljudi treba pridavati istu pažnju tom problemu u svojoj državi kao i državi sa druge strane planeta. Treća i posljednja verzija kozmopolitizma, moralni kozmopolitizam, može biti definirana kao vjerovanje u jednaku vrijednost svih ljudi na zemlji. Takva verzija nam govori da moramo prema svima postupiti na jedno te isti način; te takav princip odmah stavlja u pitanje državno upravljanje, u kojemu se nekad postupa drugačije sa ljudima koji su različite nacionalnosti. ⁷

---

⁶ Miller, str. 14.

⁷ Ivi., str. 22-23.

Sad se moramo pitati koliko je zapravo plauzibilan kozmopolitizam? Veliki problem koji se pojavljuje sa takvom teorijom je što ne eliminira samo parcijalnost prema određenim skupinama ljudi, nego nažalost eliminira i posebnu brigu prema našim najbližima. Ne bi mogli biti kozmopoliti i u isto vrijeme imati iste odnose prema našim obiteljima i prijateljima kao što imamo, tj. ne bi mogli imati prema njima nikakve posebne obzire za njihove želje i potrebe kada bi bili fokusirani na naše vrijeme i resurse za neko opće dobro. Mogli bi se u ovom slučaju, odbacujući strogi kozmopolitizam, okrenuti prema puno slabijoj verziji istog. Takva verzija bi tvrdila prvo da moramo uvijek razmotriti posljedice naših radnji na druge, a kao drugo da nema relevantnih razlika između ljudi pa moramo gledati jednako na sve. Takav kozmopolitizam je usko vezan uz moral, prikazuje kako smo dužni imati obzira na druge i kako taj obzir mora biti isti za svaku osobu koliko god su osobe različite. Na primjer kod dvaju ozlijeđenih osoba ne smijemo birati jednu osobu umjesto druge nego pomoći im jednako. Na taj isti način se kozmopolitizam odnosi na društveno i državno upravljanje. Teorija koja je prigodna za razmatranje vrlo poznatih svjetskih problema kao globalno zatopljenje. Iako ta teorija pridaje put za rješavanja problema koji su izvan granica ne daje indikacije koliko težine treba dati interesima ljudi različitih grupa koje bi mogle biti povrijeđene od strane državne politike. Čini se da je kozmopolitizam dvosmislen; u strogoj verziji odbacuje ikakvo preferiranje naših najbližnjih i vezuje se za nerealnu moralnu odgovornost (ako bilo koje dijete u Africi umire krivi smo i mi te ne činimo zlo ako ne doniramo i sl.), dok se slabom verzijom dovede do općeg humanitarizma * kojemu fali potrebne „snage“ za rješavanje našeg problema. Dužnosti koje može zahtijevati humanitarizam razlikuju se značajno od dužnosti zahtijevane od strane pravednosti u tome što ih pravednost može zahtijevati iz moralnih razloga dok ih humanitarizam tek pretpostavlja. Humanitarizam je dobro osnovan i politiziran proces koji ima ulogu balansiranja potrebe migranata i interesa država, ali imamo mnogo kritičara koji se protive takvoj moćnoj ulozi koja se temelji na pretpostavci da je dobro pomoći, dok drugi kritike kao kao „*Doctors without Borders*“ tvrde da je humanitarizam napuhan, obje kritike vode tome da isti nije zaštitio (u legalnom smislu) niti dao solucije za probleme povezane sa imigrantima.⁸ Ostaje pitanje možemo li naći pogled koji nam omogućuje da odbacimo strogi kozmopolitizam i da nam omogućuje da bolje opišemo obaveze koje imamo prema ljudima izvan našeg društva od slabog kozmopolitizma.⁹

---

⁸Hyndman, J., *Managing Displacement Refugees and the Politics of Humanitarianism*, University of Minnesota Press, London, 2000, str. 4-5.

* Humanitarizam (humanitarianism) ima ideološki aspekt, koji predstavlja težnju industrijaliziranog svijeta za ublažavanje patnje u društvima koja se suočavaju sa raznim krizama, ali također može biti

Takve internacionalne obaveze možemo podijeliti u dvije kategorije: obaveze koje imamo prema ljudskim bićima te obaveze koje imamo prema drugim političkim zajednicama. Posljednja vrsta obaveza je usko povezana sa pravednošću, kao u odlučivanju koliko bi se države trebale žrtvovati da bi mogle ili barem počele rješavati globalne probleme poput globalnog zatopljenja. Ali ovdje nas više zanimaju prve obaveze, one koje imamo prema ljudskim bićima. Ljudska prava su prava koja svaka osoba mora imati kako bi bila u mogućnosti zadovoljiti svoje osnovne potrebe, između brojnih ostalih značajka takva prava omogućuju stvaranje i identifikacije praga kojeg ne smijemo prijeći. S time na umu možemo vidjeti kako može biti plauzibilno na temelju ljudskih prava stvarati obligacije koje veće tijelo poput države ima čak prema osobama koje nemaju ništa zajedničko sa tom istom državom. Kakve obaveze imamo mi, individualno ili kao grupa, s obzirom na ljudska prava? Kao i u većini slučajeva i ovdje imamo podijeljena filozofska mišljenja, sa jedne strane imamo mišljenje povezano sa negativnim dužnostima koje nam kažu kako ne smijemo kršiti ljudska prava našom radnjom dok sa druge strane imamo mišljenje koje (ovisno o slučaju) može smatrati obaveze kao pozitivne ili negativne ili kao njihova fuzija. Iako se te dvije pozicije ne slažu u većini pitanja oko imigranata, obje moraju priznati da iako ne prihvatim bilokakav zahtjev drugog ljudskog bića moram barem razmatrati taj zahtjev i argumentirati moje razloge za ne prihvaćanje istoga.

¹⁰ Pravila za pristup i pravila za integraciju moraju biti moralno usklađeni, te na isti način treba postojati sklad između imigranata i društva u koje migriraju. Millerov stav tvrdi da imigranti imaju pravo na pošteno postupanje od strane države s obzirom na ljudska prava (a što se tiče imigranata koji ostaju na duži period, po njemu, trebaju imati pristup i na građanska i socijalna prava) ali sa druge strane on i očekuje nešto od imigranata te smatra da je taj dio ključan u uspjehu cijelog procesa integracije imigranata.¹¹ Vidjeli smo da postoje obaveze koje bi društvo moglo imati prema imigrantima, sada možemo prijeći na pitanje imaju li imigranti, kako Miller tvrdi, obaveze prema društvu.

---

zamišljen kao odgovor na ljudske potrebe. (Benthall, J., *Humanitarianism as Ideology and Practice*)
<https://doi.org/10.1002/9781118924396.wbiea2089>

⁹ Miller, str. 23-24.

¹⁰ Ivi., str. 30-37.

¹¹ Ivi., str. 127.

4. Imaju li imigranti obaveze prema društvu?

Ovaj dio seminara predstaviti će problematiku sa drugog aspekta, tj. što to društvo primatelj očekuje od imigranata. Imaju li i kakve bi trebale biti obaveze imigranata prema društvu u kojemu su „novi“ članovi? Jesu li uopće članovi društva ili trebaju prije proći kroz određeni proces? Koje su teorije i koja su mišljenja vezana uz te problematike? Vidimo dakle da imamo više pitanja kojima ćemo pokušati dati odgovore. Nadalje imamo autore koji imaju različita mišljenja o tome koje su obaveze i očekivanja imigranata na temu integracije. Neki autori smatraju da imigranti imaju različite obaveze, poput već spomenutog Davida Millera, dok drugi odbacuju iste.

Prije nego što krenemo na samu tematiku možda bilo bi poželjno spomenuti i objasniti različite tipove integracije koje spominje Miller, neke od koji smo već spomenuli u prijašnjim poglavljima. Iako nisu jedine sljedeće tri vrste integracija su među najvažnijima. Prva od kojih je socijalna integracija koja opisuje različite obrasce ponašanja. Da bi dvije osobe bile socijalno integrirane nije dovoljno da mogu međusobno redovno komunicirati (obavljati posao zajedno, biti dio istog kluba, biti susjedi...) ili dijeliti isti fizički prostor, nego kako kaže Elisabeth Anderson, potrebno je proći više faza (treba postojati spoj bogate socijalne interakcije sa pravilnom interakcijom koja bi uključivala pozitivne odnose poštovanja i prijateljstva).¹²

Druga po redu je građanska integracija koja gleda na imigrante kao pojedince koje dolaze dijeliti skup načela i norma već postojećeg društva. Imigranti su socijalno integrirani ako su upoznati političkim procesima i vrijednostima, funkcioniranjem temeljnih institucija u društvu, zakonom i sl. Takva integracija uključuje podijeljeno razumijevanje na koji način pripadnici grupe mogu doći do svojih ciljeva i s obzirom na koja ograničenja.

Kao treća dolazi kulturna integracija, ispunjava se kada pojedinci dijele istu kulturu- što može značiti da dijele iste vrijednosti i iskustva ili zajednički kulturalni identitet. Kulturna integracija je kontroverznija od ostalih integracija te ima čak tri različitih integracijskih teorija koje se bave njome po podjeli Alberta Bisina i njegovih suradnika. Imamo asimilacijsku teoriju (Gordon, 1964. godine), multikulturalizam (Glazer i Moynihan, 1970. godine) te strukturalizam (Portes i Borocz, 1989. godine). Asimilacijska teorija ima tri točke, kao prvo više etničkih grupa dolazi dijeliti kulturu preko prirodnog procesa što im pridaje iste socijalne i ekonomske prilike društva kojemu se priključuju. Pod drugo teorija tvrdi da takav proces se sastoji od postepenog

---

¹² Miller, str. 132.

gubitka prvobitnih karakteristika kulture i ponašanja zbog novih. Zadnja točka teorije kaže da jednom kad je proces pokrenut, neizbježno i nepovratno, dolazi do totalne asimilacije (imigranti kulturu društva u koje dolaze prihvaćaju u cijelosti). Alternativa prijašnje teorije je teorija multikulturalizama; koja tvrdi da imigranti mijenjaju oblik svojih identiteta, tj. da nisu pasivni u integraciji ali također da nastavljaju „kultivirati“ i cijeniti svoju vlastitu kulturu. Na kraju treća teorija kulturne integracije, strukturalizam, tvrdi da prednosti integracije uvelike ovise o strukturi društva koje „apsorbira“ nove imigrante, gleda se dakle stupanj konflikta između dominantnih i manjinskih skupina društva.¹³

4.1. Teorije naturalizacije imigranata

U ovom poglavlju ukratko ću opisati tri generalne teorije o naturalizaciji imigranata – proces adaptiranja legalnih imigranata u zajednicu, odnosno prepoznavanja imigranta kao punopravnih članova države (dobivanjem građanskoga statusa). Ove teorije govore isključivo o naturalizaciju u državi s liberalnim uređenjem te osnovne postavke takvih država treba imati na umu prilikom raspravljanja o legalnosti te moralnosti onih pravila koje mogu provesti putem zakona. Ovdje se uzimaju u obzir samo imigranti s legalnim statusom i neće biti govora o specifičnim slučajevima ili pak samom pitanju imigracije.

Dok neke države „potiču naturalizaciju i čine ju relativno lakom, druge postavljaju visoke barijere, koje su u nekim slučajevima, skoro pa nesavladive.“¹⁴ Teorije naturalizacije pokušavaju opravdati ili opovrgnuti postavljanje takvih barijera u procesu naturalizacije ovisno o tome što smatraju pravednim.

Prva pozicija je *liberalni minimalizam* koji se zalaže za minimalnu varijantu što lakše naturalizacije kroz ostvarivanje tzv. socijalnog članstva (npr. kao jedini zahtjev uzimaju samo stalni boravak u zajednici od 5 godina). Druga pozicija je ona *nacionalizma* koja teže većim zahtjevima. Zastupnici iste smatraju da preduvjet državljanstvu mora biti kvalitetna asimilacija u nacionalnu kulturu države. Treća pozicija je, ona *komunitarizma*, zahtjeva asimilaciju u

---

¹³ Yann, Bisin, Manning, Verdier, str. 4-7.

¹⁴ Hampshire, J. *Becoming Citizens: Naturalization in the Liberal State*. U: Citizenship Acquisition and National Belonging, London, Palgrave Macmillan, str. 74.

zajednicu na određenoj osnovi (npr. moralnoj).¹⁵ Ukratko, prvi se fokusiraju na legalni status, drugi na nacionalni identitet, a treći na pripadanje zajednici.

U raspravama o imigrantima, kategorije naturalizacije o kojima se raspravlja skoro pa uvijek uključuju: uvjet boravka, poznavanje jezika, dvojno državljanstvo te test naturalizacije. Okvirna stajališta o tim pitanjima prikazujem u tablici ispod.

	Liberalni Minimalizam	Nacionalizam	Komunitarizam
<i>Boravak</i>	+	+	+
<i>Jezik</i>	+/-	+	+
<i>Dvojno drž.</i>	-	+	-
<i>Test</i>	-	+	+/-

(Tea Dušić)

Očito je dakle da liberalni minimalizam ima najmanje zahtjeve: testove kritiziraju kao netočne (često ni izvorni državljani ne prođu najbolje na testovima koji traže široko kulturno te povijesno znanje) te diskriminatorne. Dvojno državljanstvo se smatra kao idealiziranim pogledom na lojalnost (odbacivanje na papiru ne znači stvarnu odanost). Jezik je nužan za političko djelovanje u demokraciji, no, neki idu i do ukidanja testova jezika budući da određeni imigranti djeluju u zajednici i bez poznavanja jezika. Jedino mjerilo koje suštinski prihvaćaju jest duljina boravka – to smatraju kao dovoljan dokaz za efektivno funkcioniranje u zajednici; smatraju da takav uvjet treba biti vremenski ne predug; što je duljina boravka duža to imigrant ima veće pravo na državljanstvo (pogotovo mladi imigranti).¹⁶

Druga pozicija pak ide u drugu krajnost te ljestvicu zahtjeva postavlja visoko. Od testa naturalizacije zahtijevaju znanje o povijesti, kulturi te identitetu nacije. Često se traži odbacivanje drugog državljanstva zbog iskazivanja lojalnosti novoj državi. Jezik se traži radi kompetencije na tržištu rada ali primarno zbog mogućnosti političkog sudjelovanja (npr. javnoj

¹⁵ Hampshire, str. 78-81.

¹⁶ Honohan, str. 101.

deliberaciji). Boravak je pak ovdje sekundaran, budući da prethodno mnogobrojni zahtjevi moraju biti ispunjeni, ali i on je nužan te neke države traže stalni boravak i do 12 godina.

Komunitaristi nisu eksplicitno za testove, ali oni mogu biti dokaz o trudu i volji imigranata da se prilagode zajednici u koju ulaze. Državljanstvo u pravilu ne traže budući da efektivno ne govori o integraciji u zajednicu. Jezik, kao i ostali, također vide kao nužan za funkcioniranje u političkoj zajednici. Boravak ostaje kao uobičajen zahtjev. Svakako, kod komunitarista važno je naglasiti da oni nisu za „tvrde“ zahtjeve koliko do omogućavanja imigrantima inicijativama i politikama što uspješniju integraciju.¹⁷

Prikazali smo ukratko pozicije po pitanju naturalizacije. Sada kada su nam jasnije pozicije povezane sa integracijom možemo prijeći na obaveze, uz različite primjere i mišljenja, koje bi imigranti mogli imati u novom društvu.

4.2 Nacionalizam

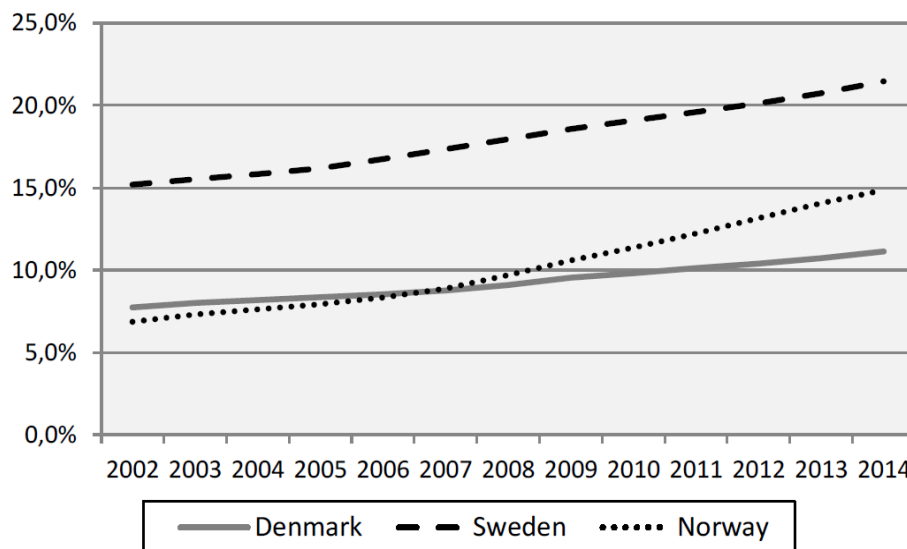
U zadnjih desetak godina države poput Danske, Austrije, Francuske i Norveške uvele su ideju integracijskih ugovora. Takva vrsta ugovora je zamišljena da olakša proces imigracije te spada pod građansku integraciju. Zanimljivo je vidjeti da su države poput Danske od 1998. do 2010. godine postepeno povećavale zahtjeve prema imigrantima kao između ostalog kod stalnog prebivališta (kod državljanstva su zahtjevi bili još i viši) te jezičnog testa (od B1 do B2). Jensen istražuje građansku integraciju u državama koje su po općem mišljenju bile najuspješnije u integraciji imigranata, to mišljenje naravno nema nikakvo opravdanje; radi se o Švedskoj, Norveškoj i Danskoj. Iako Jensen pokazuje da su prisutne i dalje problematike, zaslužni za takva pozitivna mišljenja su testovi, tečajevi i ugovori namijenjeni kako bi usmjerili i vodili imigrante da postanu dobri i samostalni građani države. Sve su te tri države počele od istih normi i pravila u 1995. godini te su postepeno razvijale svoje različite imigrantske politike, npr. Švedska je tražila soluciju u školstvu gdje se u najvećoj mjeri događa interakcija između imigrantskih manjina i većine.¹⁸ Jensen opisuje povijest politike tih država i pokazuje kako se

---

¹⁷ Hampshire, str. 75-77.

¹⁸ Jensen, K., K., *Scandinavian Immigrant Integration Politics: Varieties of the Civic turn*, Politica, Aarhus University(Danska), 2016, str. 20-27.

Danska odvojila po jačini restrikcija prema imigrantima od devedesetih godina na dalje (povećala je restrikcije zbog različitih dominantnih političkih tendencija, koje nisu imale čvrstu opoziciju sa druge strane). Ne čudi da zbog takvih restrikcija imamo duplo veću populaciju imigranata u Švedskoj od Danske i Norveške (prikazano grafom ispod). Što može voditi do zaključka da nacionalizam možda nije primjeren odgovor jer se svim tim restrikcijama u očima imigranata približava previše politici zatvorenih granica.¹⁹

Sources: Danmarks Statistik (www.dst.dk), Statistiska centralbyrån (www.scb.se), and Statistisk sentralbyrå (www.ssb.no).

Ali gdje se pojavljuju problemi sa nacionalizmom? Pojavljuju se kada i od države kao što je Danska (koja teži za očuvanjem svoje nacije), vjerovanjem da je nacija jedini cilj vrijedan težiti dođemo do vjerovanja da nacija traži neupitnu i beskompromisnu lojalnost. Dakle, kada takvo vjerovanje postaje dominantno može prijetiti slobodi pojedinaca u naciji. Jedan zanimljivi aspekt na koji se mogu pozivati nacije koje se bliže takvom negativnom stajalištu je da je takva verzija nacije samo kontinuitet prijašnjih predaka (Izraelsko drevno vjerovanje da su Izraelci Abrahamovi potomci, vjerovanje da su Japanci potomci prvog cara, rimsko vjerovanje da su potomci Dačana te za Kinu da je kontinuitet Han rase).²⁰

¹⁹ *ivi.*, str. 30.

²⁰ Grosby, S., *Nationalism: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2005, str. 25.

4.3 David Miller- komunitarizam

Ima dva razloga protiv kulturne integracije koja je povezana sa nacionalizmom , tvrdi se da je takav pristup opresivni jer tjera imigrante na napuštanje svojih kultura te da je nepotreban jer takav proces se pokreće i bez uplitanja državnih vlasti. Miller odgovara u prilog integracije kako je takav proces neizbježan jer imigranti ne mogu implementirati svoju kulturu na onu dominantnu, ali zato zakoni moraju štititi i naći mjesto za religijska vrednovanja i etničke vrijednosti imigranata.²¹ Članovi manjina ne smiju biti stavljeni u nepovoljnom položaju kada traže spas u ekonomskim ili drugim sektorima zbog kulture koju nose sa sobom. Primjer nepoštivanja ili opresije ne moramo tražiti daleko, imali smo ga i mi u našoj državi u periodu poslije Drugog svjetskog rata. Radi se o talijanskoj manjini koja je ostala na području Istre, Rijeke i Kvarnerskih otoka; imamo dokumentacije takvih slučajeva nepoštovanja od strane „graničnih pisaca“ poput Fulvia Tomizze koji se proslavio svojim djelima koji kao središnju točku imaju upravo tu tematiku.²²

Imigranti naravno žele sačuvati svoju kulturu ali također žele naučiti živjeti u novoj kulturi. Miller argumentira kako smo nakloni simpatizirati, pomoći, vjerovati te prihvatiti odgovornosti za one sa kojima nešto dijelimo; te to može vrijediti sa obje strane. Imigrant treba imati slobodu i priliku moći stvarati prostor za potrebe religijskog vjerovanja ali ne smije u činjenju istih kršiti javna mjesta (zasjeniti već postojeće crkve i sl.). Miller misli da je potrebna jasna politika o imigraciji koja se može javno opravdati sa pozitivnim podacima poput: kakva su postupanja prema svim skupinama imigranata, kakvi se kriteriji selekcije koriste i što se točno očekuje od imigranata kod integracije.²³ Miller brani poziciju komunitarizma ili liberalnog nacionalizma, pozicija koja prepoznaje da kultura i „članstvo“ idu zajedno te pokušava pronaći rješenje između liberalnih i nacionalističkih pozicija. Dakle, iz liberalizma uzima zalaganje za osobnu autonomiju i pravdu pojedinca, dok iz nacionalizma uzima uvažavanje važnosti „članstva“ u ljudskim zajednicama te posebno u nacionalnim zajednicama.²⁴

---

²¹ Miller, str. 141-142.

²² Bartolić, L., "Fulvio Tomizza e la letteratura di frontiera." Završni rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2017, str. 4-7. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:591583>

²³ Miller, str. 150-165.

²⁴ Tamir, Y., *LIBERAL NATIONALISM*, Princeton University Press, New Jersey, 1993, str. 26-30.

4.4 Pozicija Carens – liberalni minimalizam

Carensova glavna namjera jest kao temelj odlučivanja postaviti demokratski *ethos* odnosno demokratske principe. Pod tim principima on smatra one koje skoro svi liberalni teoretičari uzimaju zdravo za gotovo odnosno oko kojih postoji preklapajući konsenzus. Takvi principi upisani su u ustave sviju liberalnih država. On ne razvija vlastitu teoriju za ovu potrebu nego posuđuje one iz samih temelja liberalne tradicije devetnaestog i dvadesetog stoljeća (J.S. Mill, J. Rawls te J. Habermas). Uz to uzima i u obzir pitanja prioriteta te političku mogućnost njegovih prijedloga iako postoji određene tenzije među onim što bi trebalo biti te onim što je moguće. Doduše, prednost daje onome što bi trebalo biti. Pod tim misli da suverenost državnih odluka te demokratsko samodređenje moraju biti ograničeni moralnošću.²⁵

Carens u svojoj argumentaciji preuzima Rawlsovu maksimu - građani koji poštivaju iste zakone i institucije moraju dijeliti i iste slobode te jednakosti koje ti zakoni i institucije pružaju. Dosljedno, imigranti koji poštivaju iste zakone kao izvorni građani moraju imati ista prava s kojima bi se trebalo što manje „igrati“ a osim poštivanja tih zakona rijetko što drugo bi se od njih trebalo očekivati. Jedini standard koji je u konačnici opravdano tražiti jest duljina boravka – osoba koja je zakonito boravila duži period u određenoj državi jest samim svojim funkcionalnim boravkom u toj zajednici dokazala da ima pravo postati građaninom ukoliko to zatraži.

Razlog zašto dužinu boravka uzima kao jedini uvjet jest to što smatra da ukoliko imigrant provede određen broj godina u civilnoj zajednici utoliko se samim svojim bivanjem u zajednici duboko povezuje preko društvenih veza, interesa i identiteta s ostalim članovima te zajednice. S prolaskom vremena te veze postaju dublje i jače. Odvojiti osobu koja se kroz duži period vezala za zajednicu u kojoj živi bilo bi moralno pogrešno, a omogućiti pak moralno opravdano.

Važno je naglasiti i na koji aspekt prava i dužnosti Carens uzima u obzir. U naturalizacijskom proces on razlikuje zahtjeve, norme te aspiracije. Prvi su legalni zahtjevi koje imigranti moraju ispuniti; drugi su očekivanja trenutnih građana koja mogu imati od sugrađana;

---

²⁵ Carens, str. 3-11.

a treće su nade koje mogu imati ali koje ne mogu očekivati da će biti ispunjene. Ukratko, Carens se zalaže samo za potraživanje legalnih zahtjeva (koji moraju biti minimalizirani) a ostale zahtjeve treba 'prebaciti' u preostale dvije kategorije.²⁶ U daljnjem tekstu prelazimo na specifične argumente koje iznosi u korist pozicije liberalnog minimalizma.

Naturalizacija

Ovo poglavlje bavi se naturalizacijom imigranata te njihovih potomaka (koji nisu rođeni u državi u koju su imigrirali). Carens argumentira za primanje potomaka koji su kroz svoj djetinji te tinejdžerski period proživjeli u državi, a za odrasle imigrante traži minimalne uvjete naturalizacije.

Primjer koji se daje na početku poglavlja govori o nelegitimnosti te nerealnosti previsokih zahtjeva koje država postavlja. Imigrantkinji Arifi nije prihvaćen zahtjev za državljanstvom iako u toj državi boravi preko 30 godina. Za takvu odluku predstavnici zajednice ne navode ni rezultate testova, ili pak druge opće prihvaćene kriterije, već subjektivne ispovijedi anonimnih članova zajednice – „*Ljudi koji žive blizu Arifi ne žele da to napravimo*“. Odbijanje je tako zasnovano na subjektivnim pričama, čak bez ikakvog konkretnog primjera. Slijedi argument koji počiva na tvrdnji da „država mora poštovati zahtjeve koji proizlaze iz dugogodišnjeg boravka u političkoj zajednici.“²⁷ Za mlade imigrante navode se sasvim plauzibilni argumenti.

Carens tvrdi da mladi imigranti moraju imati automatsko i bezuvjetno pravo na državljanstvo ukoliko ključne godine svoga razvoja provedu (između 6 i 18 godina) u toj zajednici. Razlog je jednostavan - budući da država u kojoj žive duboko oblikuje njihovu socijalizaciju, edukaciju, životne prilike te identitet bilo bi suludo ne dopustiti im nastavak njihovog života u toj državi. Štoviše, bilo bi okrutno poslati ih u drugu državu s kojom nemaju tako snažne veze. Također, ne bi smjeli biti odvraceni od prihvaćanja državljanstva već ga dobiti automatski, osim ako izričito ne zatraže suprotno. Što ranije započnu s životom u novoj

---

²⁶ Hampshire, str. 78-81.

²⁷ Carens, str. 45.

zajednici to imaju veće pravo na potraživanje državljanstva. Zahtjev na članstvo tako je deriviran iz toga što su socijalno i politički formirani odrastanjem u toj zajednici.²⁸

Odraslim imigrantima njihovo pravo na državljanstvo proizlazi iz *socijalnog članstva* te *demokratske legitimnosti*. Kao i za mlade imigrante njihov život se politički te socijalno formira sudjelovanjem u zajednici – njihovi životni izbori i prilike oblikovani su realnim stanjem države u kojoj žive. Kao i njihovu djecu, zajednica ih svojim realnostima oblikuje te ih interesi (npr. ekonomski) funkcionalno vežu za tu zajednicu. Što duže djeluju u zajednici, to su više njome oblikovani, odnosno imaju veću legitimnost biti punopravni članovi iste.

Demokratska legitimnost pak izvire iz samih principa liberalne države u kojoj žive. Budući da se pokoravaju zakonima države trebali bi imati pravo u oblikovanju tih zakona te biranju predstavnika koji će zastupati njihove interese. Bez poštivanja tih principa oni gube prava koje bi im demokratska država trebala pružiti te njihov identitet u zajednici gubi na važnosti - ostaje otvoren put diskriminaciji. Ukoliko država članu zajednice ne daje prava koja mu uređenjem te države pripadaju utoliko ona nije demokratski uređena.²⁹

Tu bi Carens postavio limit državne diskrecije (limit suverenosti) jer bi inače, dosljedno, državi dali potpuno pravo da odlučuje o ustupanju državljanstva, bez obzira na demokratska načela. Ona bi time bila pregažena za neizvorne građane.

Slučaj koji se nadovezuje na demokratsku legitimnost jest Salimin. Njoj je zbog nošnje nikaba (pokrivalo s religioznim značajem) zabranjeno postati punopravnom državljanicom - iako njezin muž te djeca posjeduju državljanstvo. Kao razlog se navodi ustavom zagarantirana jednakost spolova. Salima, po presudi u njezinom slučaju, se svojim iskazivanjem religioznosti suprotstavlja demokratskom načelu države od koje traži državljanstvo. Tu dolazimo do sudara dvaju demokratskih načela ucrtanih u temelje današnjih liberalnih država – sloboda vjeroispovijesti te jednakost spolova. To je jedna od kontradikcija demokracije s kojom se teško uhvatiti u koštac. Je li moralno dopustivo da država razrješava takvu kontradikciju; koliko joj je dopušteno ulaziti u privatnu sferu uvjerenja svojih građana? Carens smatra da takvo uplitanje nije dopustivo budući da država uobičajeno ne traži promjenu uvjerenja građana koji se ne slažu s nekim demokratskim principima. Država ne bi smjela zabraniti imigrantu puno uključivanje

---

²⁸ Carens, str. 49.

²⁹ Carens, str. 50.

u zajednicu zbog njegovih privatnih uvjerenja, čak i ako se ne slažu s društvenim normama zajednice, pa čak i ako se protive nekim njezinim načelima. To tek mogu biti očekivanja zajednice, ali ne i legalno zabranjiv čin.³⁰

Dalje se nastavlja s onim što bi država trebala legalno tražiti od svojih građana - dvojno državljanstvo. Od imigranata neke države traže odbacivanje prvoga državljanstva da bi dobile drugo. No, prethodno je utvrđeno pravo na osnovu socijalnog članstva te bi stoga bilo neopravdano tražiti odbacivanje državljanstva. Nejasan je koncept iza takvog zahtjeva ali izgledno je da je zasnovan na idealiziranom konceptu građanske odanosti. Čak da imigrant na komadu papira prihvati odbacivanje države iz koje potiče to ne bi bio realan dokaz o promjeni njihove stvarne volje.

Po pitanju održavanja testa građanske sposobnosti (npr. test o državnim institucijama) kao preduvjet za ostvarivanje državljanstva bitno je da država stvori mogućnosti, potporu te ohrabrenje imigrantima da takav test mogu uspješno ispuniti. Doduše, takav test može biti diskriminatoran prema članovima nižeg obrazovanja – postoji li valjan razlog uskraćivanja državljanstva i njima? Namjera testa može biti dobra, ali provedba loša. Takva selekcija ne vrši se na izvornim građanima, pa nema potrebe da bude vršena i na onima koji žele to postati. Određeni građani prođu kroz cijeli sustav obrazovanja a da ostanu funkcionalno nepismeni ali se nikad nije dovodilo u pitanje njihovo pravo glasa. Često su takvi testovi nepotrebne provjere činjeničnog znanja a ne provjera stvarne sposobnosti življenja u demokratskoj zajednici. Ukoliko imigranti uspijevaju živjeti dovoljno dugo u zajednici, bez da nisu učinili ozbiljna kaznena djela, to bi trebao biti dovoljan dokaz o njihovoj sposobnosti.

Kontroverzniji Carensov zahtjev je zahtjev ukidanja testova jezika u procesu naturalizacije. Smatra da se je test jezika opravdan kroz idealiziranu sliku političke deliberacije (koliko građana uistinu sudjeluju u njoj?). Možemo se nadati da će svi građani biti voljni i obrazovani ali ne možemo to tražiti od njih. Postoje imigranti koji sudjeluju u zajednici bez poznavanja jezika te zajednice – koriste imigrante kao lingvističke ali i socijalne intepretatore. Preko njih oni mogu pratiti čak i politička zbivanja u zemlji kojoj se nalaze³¹. Sada kada smo prešli preko legalnih pitanja naturalizacije možemo preći na područje u kojem se raspravlja o stvarnom životu imigranata i implikacijama takvoga života.

---

³⁰ Carens, str. 53.

³¹ Carens, str. 60.

Iza legalnosti

U ovom poglavlju Carens ide „iza legalnosti“ te gleda kako, osim određivanja pravila i zakona, treba kroz ostala djelovanja pospješiti integraciju imigranata.

Navodi primjer bijesa tinejdžerice (imigrantice) na roditelje koji korist jezik stran zajednici u kojoj su se našli. Koristili su ga na javnome prostoru u normalnome tonu no njoj je to ipak izazvalo sram te ljutnju. Zašto bi se tinejdžerica uvrijedila na nešto što nijednim zakonom nije zabranjeno? Je li internalizirala pravilo o skrivanju vlastitog kulturnog identiteta iza zatvorenih vrata?³² Primjer nam daje do znanja da je pripadanje političkoj zajednici daleko više od legalnog statusa i prava. Sasvim je moguće posjedovati legalan status, a ipak biti marginaliziran, pa čak i od vlastite djece.

Od imigranata se ponekad očekuje da sakriju svoje porijeklo pogotovo ukoliko ono odskače od socijalnih normi društva u koje se moraju integrirati. Iz demokratske pozicije ovo je pogrešno budući da se ne može očekivati od svih građanina da budu u svakom pogledu isti. Onda na djelu ne bi bio demokratski princip koji prihvaća raznolikost građana već diskriminacija. Ovdje u pitanju nisu zakoni i prava no nešto što se krije iza toga. Carens upravo zanima stav koji građani imaju prema takvim pravilima odnosno kako ih tumače te preoblikuju te kako bi trebalo izbjeći negativne posljedice koje iz toga mogu proizaći.

Iako danas postoje zakoni protiv diskriminacije ista su ušla u podsvijest ili „podzemlje“. Tako da imanje zakona protiv diskriminacije jest nužan ali ne i dovoljan uvjet za potpuno ukidanje diskriminacije.³³

U demokracijama se očekuje da su svi građani jednaki pred zakonom no radi sprečavanja „tiranije većine“ ponekad je potrebno napraviti iznimke. Imigranti se mogu žaliti na generalne zakone koji zahtijevaju promjenu njihovog života i uvjerenja te tako stavljaju teret na njihov svakodnevni život i identitet. U svakom slučaju ostali građani te država trebali bi barem razmisliti o alternativama kada imigranti sa sobom donose svoj jezik, dijete, religijska prakticiranja te praznike. Moraju razmisliti o modificiranju pravila i rađenju ustupaka i izuzeća od zakona. Takvo djelovanje trebalo bi se koristiti za izbjegavanje nepotrebnih konflikata te bi

---

³² Carens, str. 62.

³³ Carens, str. 66.

kroz neformalni kanal, preko dogovora među građanima i službenicima zakona, trebalo tražiti suzbijanje tenzije umjesto oslanjanja na autoritet.³⁴

Neformalne norme su one koje primoravaju određeno ponašanje kroz osobno te socijalno (ne)odobravanje. Na jednu stranu sasvim je očekivano da se imigranti moraju prilagoditi postojećim normama kako bi se uklopili te je razumno očekivati to od njih: „Institucije, prakse, i socijalni život svake moderne zajednice dijelom leži na neformalnim normama koje ljudima omogućavaju koordiniranje njihovih aktivnosti bez izravnog nadgledanja ili instrukcija“. ³⁵ Takva je priroda stvari koja omogućava funkcioniranje modernoga društva te norme uglavnom nemaju nikakve moralne implikacije osim funkcionalnih. Za integraciju u takvo funkcioniranje razumno je očekivati od imigranta da ih prihvati i prilagodi im se – kad si u Rimu radi ono što Rimljani rade. Imigranti starosjedioci te imigrantske zajednici mogu poslužiti kao 'socijalni' interpretatori takvih normi novim imigrantima. No takav stav za liberala je dvosjekli mač:

*„Ljudska sloboda bit će ograničena, pogotovo za manjine, ukoliko većina osjeća slobodu nametnuti neformalne sankcije javnog neodobravanja na bilo koje ponašanje koje se ne konformira većinskom stavu o onome što je prikladno ili čak onome što je moralno.“*³⁶

Zato demokratski principi ne smiju biti samo apstrakcije nego nešto što svi građani imaju u vlastitoj svijesti te su spremni to primijeniti u svakodnevnim situacijama prema svim svojim sugrađanima, pa i onima imigrantskog porijekla. Te se sudržavati od upotrebne rasnih, etničkih, uopće bilo kakvih identitetskih uvreda koje indirektno ne odobravaju određeno ponašanje jer to nije u skladu s demokratskom svijesti.³⁷

Carens iz tih razloga umjesto nametanja pravila predlaže provođenje aktivnih inicijativa.³⁸ Smatra da je kontraproduktivno tjerati imigrante na prisilno integriranje već da bi bilo efektivnije preko inicijativa stvoriti interes imigranata za integracijom. Kao što imaju interes zarađivati novac, odnosno izboriti se za pronalazak posla s kojim mogu preživljavati,

---

³⁴ Carens, str. 68.

³⁵ Carens, str. 73.

³⁶ Carens, str. 75.

³⁷ Carens, str. 77.

³⁸ Carens, str. 82.

tako bi i trebali pridobiti interes za integracijom. Ta integracija mogla bi biti postepena – ukoliko pokažu volju za proučavanjem funkcioniranja demokratskih institucija trebali bi dobiti priliku sudjelovati u istima. Taj način čini mi se kao poticajan i za njih ali i za izvorne građane koji bi se mogli upoznati s novim sugrađanima te vidjeti da su napravljeni od istog krvi i mesa kao i oni. Preko takvih suradnji na pozitivan način (umjesto neodobravanja sudjelovanja imigranata u društvu te sprečavanja isticanja njihova identiteta) bi se priznalo sudjelovanje imigranata u društvu.

5. Zaključak

Zaključak o Carensovoj poziciji

Po pitanju olakšavanja procesa integracije imigranata u potpunosti se slažem s Carensom ali smatram da bi očekivanja od imigranata trebala ići, ne u smjeru izgradnje nacionalne svijesti te znanja povijesti, nego prema poznavanju, institucija demokracije. Ali, smatram da bi se provjera integracije u demokratsko društvo trebala biti rigoroznija od uvjeta duljine boravka koji je nedostatan.

Svakako bi proces naturalizacije trebao biti što 'bezbolniji' za imigrante. Put ka tome ne bi im se trebao priječiti raznim zahtjevima već olakšati savjetima. Sama mogućnost naturalizacije bi trebala biti pristupačna kroz edukaciju ali bilo bi sasvim razumno imati određena očekivanja od aplikanata u vidu da očituju razumijevanje te predanost o pravima i dužnostima koja proizlaze iz građanstva.

Što se tiče znanja o zajednici koja ih prima smatram da bi trebalo biti fokusirano na znanje o funkcioniranju te zajednice a ne na određenih povijesnih ili kulturalnih činjenica. Doduše, određena povijesna pitanja ne bi bila na odmet. Sumnjam da bi itko argumentirao da nijedan građanin ne bi trebao znati o zločinima komunizma ili fašizma u zemlji koja ih je pretrpjela kao njegovim posljedicama. To bi trebalo biti legitimno očekivanje pa i zahtjev. No, generalno bi fokus trebao biti na građanskim dužnostima a ne povijesnim, kulturnim ili nacionalnim činjenicama. Ukoliko politika prema imigrantima bude konstruirana na način koji ne odvraća od naturalizacije određeni testovi i inicijative trebale bi biti prihvaćene.

Tea Dušić

Zaključak o Millerovoj poziciji

Po Milleru politika imigracije bi trebala biti vođena pomoću različitih vrijednosti, poput slabog kozmopolitizma, poštivanja, socijalne integracije i drugih; kako bi svaka država mogla napokon slijediti, iako sa pojedinim izmjenama, jedan model. Tako nešto bi bio veliki uspjeh za cijelo čovječanstvo, sam Miller shvaća koliko je njegov cilj ambiciozan. Ja smatram da iako je tako nešto još uvijek u današnjem svijetu vrlo daleko, prije ili kasnije će svaka država morati adoptirati slični model. Imam takvo mišljenje zbog više razloga; prvo zbog toga što kako smo opisali na početku ovog seminara globalizacija neće sigurno stati te morati ćemo naći soluciju kada shvatimo da je današnja situacija samo početak problema koji nas čekaju ako idemo dalje tim smjerom. Problem pozicije Millera leži po mojem mišljenju baš u ljudskoj prirodi; svaki čovjek (društvo/država) je drugačiji te ima različite aspekte koje ga vode, može se desiti da države ne uspiju ići smjerom Millera te onda na kome stoji pronalaženje solucije? Ali sa druge zbog identičnog razloga, u slučaju da zbog globalizacije ili većih katastrofa ljudi budu prisiljeni se zbližiti, njihova priroda će biti ta koja će im omogućiti prilagodbu u novim uvjetima.

Slažem se sa Millerom da trebaju i imigranti imati obaveza u procesu integracije, jer ako ih gledamo kao prave građane te države (kao što to radi Miller) oni moraju imati obaveze poput onih koji svaki pojedinac rođen u toj državi ima (da bi mogao postati pravi građanin). Bez obzira to bile različite vrste obaveza, bez njih po mojem mišljenju puštamo imigrante bez vrijednosti i svrstavamo u istu skupinu prosjaka na ulici. Integracija vuče sa sobom mnogo drugih aspekata društva, samo ako poput Millera budemo analizirali svaki, te razvili i unaprijedili ih, možemo očekivati uspjeh.

Livio Bartolić

6. Popis literature

1. Bartolić, L., *"Fulvio Tomizza e la letteratura di frontiera."* Završni rad, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, 2017. (<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:591583>)
2. Benthall, J., *Humanitarianism as Ideology and Practice.* John Wiley & Sons, 2018. (<https://doi.org/10.1002/9781118924396.wbiea2089>)
3. Carens, J.H., *The Ethics of Imigration.* Oxford University Press, New York, 2013. (<https://doi.org/10.1002/9781118924396.wbiea2089>)
4. Goksel, U. G., *Integration of Immigrants and the Theory of Recognition,* Palgrave Macmillan, Istanbul, 2018.
5. Grosby, S., *Nationalism: A Very Short Introduction,* Oxford University Press, Oxford, 2005.
6. Hampshire, J., *Becoming Citizens: Naturalization in the Liberal State.* U: Calder, G. i dr. *Citizenship Acquisition and National Belonging - Migration, Membership and the Liberal Democratic State.* Palgrave Macmillan, London, 2010.
7. Honohan, I., *Republican Requirements for Access to Citizenship.* U: Calder, G. i dr. *Citizenship Acquisition and National Belonging - Migration, Membership and the Liberal Democratic State.* Palgrave Macmillan, London, 2010.
8. Hyndman, J., *Managing Displacement Refugees and the Politics of Humanitarianism,* University of Minnesota Press, London, 2000.
9. Miller, D., *Strangers in Our Midst,* Harvard University Press, Massachusetts, 2016.
10. Jensen, K., K., *Scandinavian Immigrant Integration Politics: Varieties of the Civic turn,* Politica, Aarhus University(Danska), 2016.

11. Tamir, Y., *LIBERAL NATIONALISM*, Princeton University Press, New Jersey, 1993
12. Yann, A., Bisin, A., Manning, A., Verdier, T., *Cultural Integration of Immigrants in Europe*, Oxford University press, Oxford, 2012.
13. Waters, C. M., Pineau, G. Marisa., *Integration of Immigrants into American Society*, National Academy of Sciences, Washington, 2015.